

Юлія БУГЕЛЬ

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНИХ ЦІЛЕЙ КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОСНОВА КОНЦЕПЦІЇ ФОРМУВАННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Розглянуто сутність кредитної політики банківських установ та сформульовано її стратегічні цілі. Визначено необхідність розробки та використання цілісної концепції формування кредитного портфеля комерційного банку як основи управління його кредитною діяльністю.

Однією із необхідних засад оптимального управління кредитним портфелем комерційного банку в ринкових умовах господарювання є формування банківськими установами адекватної кредитної політики, цілі якої відображають основні аспекти ефективної кредитної діяльності банку. Відтак саме її практична реалізація має визначати усю сукупність факторів впливу, які так чи інакше відображаються на структурі та якості кредитного портфеля комерційного банку.

На сьогодні в економічній літературі не сформовано єдиного, усталеного підходу щодо сутності кредитної політики комерційного банку. Як вітчизняні, так і зарубіжні автори пропонують різні тлумачення цієї дефініції, відповідно до їхнього бачення ролі і місця кредитних операцій у банківській діяльності зокрема та економічному розвитку країни загалом.

Зокрема, у праці професора А. М. Мороза читаємо: "Кредитна політика – це система заходів центрального банку та держави в кредитній сфері з метою регулювання грошового обігу і досягнення інших економічних і соціальних цілей" [1, 150]. Однак такий розгляд кредитної політики, вочевидь, не спрямований на аналіз діяльності

комерційних банків, а визначає масштаби державного регулювання економіки монетарними засобами, що не стосується безпосередньо предмету нашого дослідження. Відтак кредитну політику слід розглядати, передусім, з точки зору кредитної діяльності банків другого рівня, тобто власне комерційних банків.

Так, з точки зору професора В. В. Вітлінського, кредитна політика – це стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: поверненості; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності [8, 40]. Такої ж позиції дотримується і колектив авторів на чолі із професором В. І. Міщенком [2, 255]. А на думку професора О. В. Васюренка, кредитна політика банку визначає завдання й пріоритети кредитної діяльності, засоби і методи їх реалізації, а також принципи і порядок організації власне кредитного процесу [6, 159]. Як бачимо, подібні підходи досить загальним чином трактують зміст кредитної політики банку.

Так само і у працях російських економістів нема єдиних поглядів на сутність кредитної політики банку. Наприклад, професор Г. С. Панова пропонує визначення

кредитної політики як стратегії і тактики банку із залучення ресурсів на поворотній основі та їх інвестування в частині кредитування клієнтів банку [9, 21]. Подібним чином і доцент О. П. Жарковська визначає суть кредитної політики як стратегію і тактику банку у сфері отримання і надання кредитів [7, 198]. На думку професорів Г. М. Белоглазової та Л. П. Кроливецької, кредитна політика визначає об'єктивні параметри, котрими мають керуватися банківські працівники, які відповідають за надання та оформлення позичок і управління ними [5, 278]. А з позицій професора А. М. Тавасієва, формулювання кредитної політики банку утворює лише один із етапів планування його діяльності [4, 612].

Досить своєрідні тлумачення кредитної політики можна зустріти і у працях західних економістів. Так Н. Брук вважає: "Кредитна політика немов би створює кредитну мову банком загалом, і це мова дуже важлива для підтримки наступництва відповідно до зростання банку, диверсифікації його діяльності та делегування кредитних повноважень і обов'язків у банку" [3, 249]. У праці американського економіста Дж. Сінкі кредитна політика трактується як документально оформлена схема організації і контролю кредитної діяльності банку [10, 938].

Відзначаючи вагомий результати наукових розробок цих авторів, необхідно зазначити, що низка теоретичних і методичних питань щодо організації та управління кредитною діяльністю банківських установ потребує подальшого вивчення. Саме тому розробку цілісної концепції формування кредитного портфеля комерційного банку як основи управління його кредитною діяльністю на сьогодні варто вважати необхідною умовою реалізації стратегічних цілей кредитної політики комерційного банку.

Аналізуючи позиції різних авторів щодо сутності кредитної політики банку, потрібно,

на нашу думку, зважати на її кінцеву мету у плані формування оптимальної структури кредитного портфеля банківської установи. За таких обставин необхідно визначити стратегічні цілі кредитної політики банку, що слугують основою його кредитної діяльності та мають кінцевим результатом власне формування кредитного портфеля.

У якості основних стратегічних цілей кредитної політики комерційного банку можна було б виокремити дві наступні. По-перше, це задоволення потреб клієнтів в отриманні коштів у тимчасове користування відповідно до різних видів кредитів, що пропонуються на ринку і позиціонують конкурентні позиції банку на ньому. По-друге, це отримання прибутку, що є, власне, метою діяльності банку як комерційного підприємства в умовах ринкової економіки, однак при забезпеченні належного рівня своєї ліквідності та мінімізації ризиків за здійснюваними операціями.

Перша мета визначає спрямованість кредитної діяльності комерційного банку відповідно до потреби участі позичених коштів у вирішенні проблем безперебійності процесів виробництва і реалізації продукції, ефективності господарської діяльності, економного використання ресурсів та забезпечення обороту необхідними платіжними засобами.

Друга стратегічна мета кредитної політики визначає якісні параметри діяльності вже самого комерційного банку – з точки зору забезпечення його ліквідності і прибутковості. У цьому разі йдеться про необхідність врахування при видачі усіх видів позичок основних засад функціонування банку як ринкового підприємства, що визначається необхідністю отримання доходу за активними операціями і забезпечення інтересів вкладників та акціонерів банку через відповідні процентні та дивідендні виплати. З іншого боку, підтримання ліквідності позначається і на практичних заходах із фор-

мування кредитного портфеля банківської установи – у плані мінімізації ризиків за позичковими операціями як необхідної умови забезпечення можливості виконання банком усіх своїх платіжних зобов'язань.

Таким чином, кредитну політику слід визначити як розробку й реалізацію системи заходів з управління кредитним процесом комерційного банку, тобто процесом, що охоплює усі основні етапи формування кредитного портфеля і має стратегічними цілями забезпечення дохідності кредитних операцій і зниження кредитного ризику. Перевагою такого розуміння змісту кредитної політики є, на нашу думку, чітка предметизація відповідного напрямку діяльності банківської установи, основою чого є формування кредитного портфеля.

Отже реалізація стратегічних цілей кредитної політики комерційного банку має лежати в основі розробки концепції формування кредитного портфеля. Суть її можна було б, з нашої точки зору, сформулювати як низку послідовних етапів реалізації банківським менеджментом практичних заходів щодо управління портфелем банківських позичок з метою забезпечення максимальної дохідності кредитних операцій при мінімальному рівні кредитного ризику. На практиці реалізація комерційним банком відповідної концепції формування кредитного портфеля відображає, по суті, увесь комплекс заходів щодо кредитного обслуговування клієнтів, починаючи від визначення цілей кредитної діяльності банківської установи, видачі різних видів кредитів окремим позичальникам і закінчуючи управлінням кредитним портфелем як єдиної цілісної сукупності кредитних вкладень банку, утворення якої має на меті забезпечення належного рівня прибутковості його кредитних операцій та мінімізацію ризиків можливих втрат.

Отже, визначення сутності концепції формування кредитного портфеля комерційного банку дає змогу безпосередньо пе-

рейти до розробки її конкретної структури як певного єдиного документа, який регламентує послідовність і порядок дій банківського менеджменту щодо управління кредитним портфелем. Ці обставини дають можливість обґрунтувати відповідні основні складові частини визначеної вище концепції формування кредитного портфеля комерційного банку. До них варто віднести такі:

1) визначення завдань формування кредитного портфеля відповідно до стратегічних цілей кредитної політики;

2) обґрунтування елементів концепції формування кредитного портфеля відповідно до сформульованих завдань;

3) виокремлення головних факторів впливу на можливість банку щодо оптимального формування кредитного портфеля;

4) збирання й аналітична обробка інформації, необхідної для здійснення позичкових операцій;

5) визначення критеріїв оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку;

6) формування структури кредитного портфеля відповідно до розмірів груп, класифікованих за ступенем якості кредитів;

7) моніторинг кредитного ризику, формування резервів і коригування структури кредитного портфеля.

Як бачимо, структура концепції формування кредитного портфеля, по суті, утворює низку послідовних етапів реалізації банківським менеджментом певних заходів щодо досягнення стратегічних цілей кредитної політики й управління кредитними операціями в такий спосіб, щоб досягти максимальної дохідності за прийняттого рівня ризику. Перевагою такого концептуального рівня управління кредитним портфелем банку є, передусім, охоплення всіх аспектів кредитної діяльності на рівні банківської установи загалом, а не лише відносин із окремо взятими позичальниками.

У суто практичній площині впровадження елементів зазначеної концепції як реалізації певних послідовних заходів банківського менеджменту із формування кредитного портфеля може бути умовно поділено на дві основні складові частини роботи, які тісно пов'язані між собою і реалізуються частогусто не лише на послідовній, а й на паралельній основі. Перша частина може бути умовно названа підготовчо-аналітичною, яка охоплює перші чотири складові частини концепції формування кредитного портфеля, забезпечуючи вихідні засади реалізації кредитної політики банку. Другу частину, що охоплює решту заходів із управління кредитним портфелем, можна умовно назвати формуально-коригуючою. Вона охоплює ті аспекти кредитної діяльності банку, які стосуються безпосереднього прийняття рішень щодо здійснення позичкових операцій і формування відповідної структури кредитного портфеля на основі обраних критеріїв його якості.

Отже, чотири складові першої частини концепції формування кредитного портфеля банку виражають сукупність послідовних заходів щодо обґрунтування цільового спрямування кредитної діяльності банку – від визначення завдань формування кредитного портфеля до аналітичної обробки інформації, необхідної для надання окремих видів позичок, які у сукупності цей портфель і утворюють. Їх детальніший розгляд повинен, з нашої точки зору, включати наступні основні положення:

I. Визначення завдань формування кредитного портфеля відповідно до стратегічних цілей кредитної політики має забезпечувати можливості ефективного управління відповідними операціями. Тому у якості основних завдань найбільш доцільно, на нашу думку, виокремити наступні:

1) забезпечення прийняття оптимальних управлінських рішень, пов'язаних із задоволенням тимчасових потреб клієнтів банку у

грошових ресурсах, що має супроводжуватись адекватною оцінкою рівня кредитного ризику за кожною операцією та, як наслідок, створення належних умов для ефективної роботи комерційного банку на ринку;

2) формулювання повноважень підрозділів банку і послідовності дій його працівників у процесі реалізації кредитних послуг, що є необхідною умовою раціональної організації роботи банківської установи у процесі взаємодії із різними групами позичальників;

3) забезпечення максимального врахування потреб клієнтів банку у позичених коштах відповідно до регіональних, галузевих, технологічних та інших особливостей діяльності позичальників, що має характеризувати стійкі конкурентні позиції банку на фінансовому ринку, визначаючи об'єктивний зв'язок структури портфеля кредитних вкладень із динамікою економічного середовища і кон'юктурою ринку;

4) створення вихідних методологічних умов для постійного поліпшення якості кредитного портфеля, діагностики проблемних кредитів, їхнього аналізу і шляхів усунення відповідно до внутрішніх стандартів мінімізації кредитного ризику як на рівні взаємин із окремими позичальниками, так і на рівні кредитного портфеля загалом

II. Обґрунтування елементів концепції формування кредитного портфеля відповідно до сформульованих завдань передбачає, що цей документ має у своїй основі охоплювати певний базовий набір елементів, які характеризують конкретне наповнення кредитної діяльності банку, відповідно до стратегічних цілей розробленої ним кредитної політики. Тобто:

1) процес управління кредитним портфелем банку не є замкнутим лише на сфері кредитної діяльності, оскільки має враховувати особливості реалізації інших банківських операцій, зокрема тих, що стосуються формування капітальної бази і за-

лучених ресурсів, визначаючи потенційні можливості банку надавати грошові кошти у тимчасове користування;

2) стан кредитного портфеля комерційного банку визначає його ліквідність, дохідність здійснюваних ним операцій та фінансову стійкість банку загалом;

3) формування кредитного портфеля має супроводжуватися постійним систематичним вивченням і спостереженням за кредитною діяльністю банку загалом з точки зору оцінки складу і якості банківських позичок у динаміці, задля пошуку можливостей мінімізувати імовірність виникнення ризиків неповернення кредитів, відповідно до змін ринкової кон'юнктури і несприятливих тенденцій розвитку фінансово-господарської діяльності різних груп клієнтів;

4) управління кредитним портфелем є основою для прийняття рішень різними підрозділами банку, що ґрунтується на використанні даних про склад і структуру банківських кредитних вкладень, рівень ризику та дохідності, із чого випливає можливість оперативного коригування процесу здійснення інших банківських операцій відповідно до стратегічних цілей функціонування комерційного банку на ринку;

5) формування кредитного портфеля має будуватися на сукупності певних критеріїв якості і системі показників діяльності банківських установ у сфері позичкових операцій;

6) процес управління кредитним портфелем має охоплювати не лише визначення послідовності дій у процесі прийняття рішень з видачі кредитів та усіх подальших операцій, здійснення яких визначає перебіг кредитного процесу, а й встановлення граничного рівня ризику, прийнятного для банку в процесі реалізації кредитних операцій, а також напрямів організації контролю за кредитною діяльністю в банку.

III. Виокремлення головних факторів впливу на можливості банку щодо опти-

мального формування кредитного портфеля є важливим етапом розробки цілісної концепції відповідної сфери банківської діяльності. Це передбачає комплексну оцінку сукупності макро- і мікроекономічних факторів впливу, що відображаються на практичних можливостях банківської установи із формування кредитного портфеля.

Макроекономічні фактори мають об'єктивний характер, проте комерційний банк повинен враховувати їх у своїй діяльності з огляду на особливості їхнього впливу на його кредитну діяльність. До них можна віднести такі: 1) загальний стан і динаміка економічного розвитку країни; 2) фінансова політика уряду; 3) грошово-кредитна політика центрального банку; 4) особливості галузевого та регіонального розвитку господарства; 5) рівень інфляції в країні; 6) умови підприємницької діяльності; 7) стан розвитку банківської системи в країні і рівень міжбанківської конкуренції.

Що стосується мікроекономічних факторів впливу, то вони здебільшого визначаються вже якістю управління самим банком, рівнем його фінансового менеджменту, діловими якостями і досвідом персоналу, а відтак є більшою мірою регульованим з точки зору врахування при формуванні кредитного портфеля. До таких факторів впливу на можливості банку щодо оптимального формування кредитного портфеля належать наступні: 1) величина власного капіталу банку; 2) структура й обсяги залучених ресурсів; 3) досвід і кваліфікація банківського персоналу.

Таким чином, адекватна оцінка сукупності макро- і мікроекономічних факторів впливу при розробці концепції формування кредитного портфеля банку є основою не лише для вибору пріоритетів у формуванні кредитного портфеля, а й забезпечення своєчасного переорієнтування позичкових вкладень у разі виникнення несприятли-

вого середовища для діяльності клієнтів банку у тому чи іншому секторі економіки внаслідок дії указаних факторів.

IV. Збирання й аналітична обробка інформації, необхідної для здійснення позичкових операцій, є наступною важливою складовою частиною концепції формування кредитного портфеля комерційного банку.

Основними джерелами зазначеної інформації слугують дані синтетичного і аналітичного обліку про здійснювані позичкові операції, договори про надання кредитів, угоди про заставу майна, інші матеріали з кредитних справ клієнтів, а також різні форми фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про кредитний портфель та інші. Аналітична обробка зібраної інформації при управлінні кредитним портфелем передбачає комплексну оцінку не лише відносин комерційного банку із певними окремими позичальниками, а й з'ясування основних тенденцій економічного розвитку і змін господарської кон'юнктури, що може безпосередньо відобразитися як на діяльності банку, так і його позичальників, а відтак і на рівні ризику та дохідності сукупності кредитних вкладень, що й утворюють банківський кредитний портфель.

Таким чином, сукупність розглянутих вище складових частин утворює єдину підготовчо-аналітичну підсистему загальної концепції формування кредитного портфеля комерційного банку, спрямовану на забезпечення належних умов для організації позичкових операцій за напрямками, що відображають реалізацію стратегічних цілей кредитної політики комерційного банку. Вони створюють вихідні умови для ефективного управління кредитним портфелем відповідно до другої, оптимізаційної підсистеми заходів концепції, тобто формування відповідної його структури на основі обраних критеріїв його якості.

Отже, комплекс заходів, пов'язаних із безпосереднім прийняттям рішень щодо

здійснення позичкових операцій і оптимізації відповідної структури портфеля кредитних вкладень на основі обраних критеріїв його якості, як вже зазначалось вище, має охоплювати другу, так звану формувально-коригуючу, частину концепції. Вона містить такі три аспекти управління кредитною діяльністю комерційного банку: 1) визначення критеріїв оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку; 2) формування структури кредитного портфеля відповідно до розмірів груп класифікованих за ступенем якості кредитів; 3) моніторинг кредитного ризику, формування резервів і коригування структури кредитного портфеля.

Щодо визначення критеріїв оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку, то варто зазначити, що його якість можуть відображати показники, що характеризують його прибутковість і надійність.

Насамперед, потрібно відзначити необхідність використання певного інтегрального показника, який показував би дохідність кредитного портфеля з точки зору ефективності кредитної діяльності банку. Цей показник має відображати чисту процентну маржу з урахуванням кредитного ризику. Він розраховується як відношення чистого процентного доходу, скоригованого на величину втрат за кредитами, до величини кредитного портфеля банківської установи:

$$K_{чм} = \frac{ПД - ПВ - В}{КВ}, \quad (1)$$

де $K_{чм}$ – коефіцієнт чистої процентної маржі;

$ПД$ – величина процентних доходів, отриманих за кредитними операціями;

$ПВ$ – сукупні процентні витрати, здійснені банком за залученими ресурсами;

$В$ – втрати за кредитами;

$КВ$ – величина кредитних вкладень, тобто загальна сума заборгованості за усіма наданими банком позичками.

Даний показник може використовуватися для оцінки результативності управління кредитним портфелем комерційного банку в плані мінімізації кредитного ризику, враховуючи втрати, які ним зумовлені. Крім того, коефіцієнт чистої процентної маржі характеризує рентабельність кредитних операцій банку з огляду на витрати, що здійснюються на формування ресурсів.

Що стосується втрат за кредитами, то їхня величина може бути охарактеризована іншими показниками, які відображають списання з балансу банку безнадійних кредитів, а також витрати, пов'язані із наявністю у кредитному портфелі позичок, які не приносять доходу. Для такої оцінки якості кредитного портфеля можуть використовуватися інші показники.

Йдеться, передусім, про коефіцієнт, що відображає частку позичок, які не приносять доходу в загальному кредитному портфелі:

$$K_{\text{ЧМ}} = \frac{ПД - ПВ - В}{KB}, \quad (2)$$

де $K_{\text{НП}}$ – коефіцієнт недохідних позичок;
 $K_{\text{НД}}$ – величина наданих банком кредитів, що не приносять доходу;

KB – величина кредитних вкладень.

Цей показник відображає ефективність не лише власне кредитної політики і дієвість системи заходів банку щодо управління кредитним ризиком, а й ефективність процентної політики, здатної забезпечити прийнятний рівень дохідності за всіма видами кредитних вкладень.

Крім того, для такої оцінки можна використовувати коефіцієнти, що характеризують рівень погашення наданих банком кредитів. Зокрема йдеться про коефіцієнт несвоєчасного погашення виданих кредитів, який розраховується як:

$$K_{\text{НП}} = \frac{П_{\text{ПС}}}{KB}, \quad (3)$$

де $K_{\text{НП}}$ – коефіцієнт несвоєчасного погашення виданих кредитів;

$П_{\text{ПС}}$ – сукупність наданих банком позичок, погашення яких протягом аналізованого періоду супроводжувалось порушенням строків, встановлених у кредитному договорі;

KB – величина кредитних вкладень банку, тобто загальний обсяг його кредитного портфеля.

Він характеризує якісний результат кредитних операцій комерційного банку за період, що аналізується, вказуючи, які проблеми мав банк із погашенням позичок та тенденції щодо виконання клієнтами своїх зобов'язань з повернення кредитів.

Також для подібної оцінки може використовуватися коефіцієнт прострочених кредитів, який визначається як:

$$K_{\text{ПК}} = \frac{ЗП}{KB}, \quad (4)$$

де $K_{\text{ПК}}$ – коефіцієнт прострочених кредитів;

$ЗП$ – величина заборгованості за наданими позичками, які вчасно не погашені;

KB – загальний обсяг кредитних вкладень комерційного банку.

Він характеризує ефективність кредитної політики комерційного банку та якість обраної ним стратегії управління кредитним ризиком з огляду на кінцевий результат у вигляді певної структури кредитного портфеля, частка в якому належить неповерненій певній частині позичок.

Для оцінки надійності сформованого банком кредитного портфеля можуть використовуватися показники, які характеризують достатність резервів для покриття збитків від кредитного ризику. Зокрема, йдеться про коефіцієнт, що відображає співвідношення сформованих банком резервів і величини кредитного портфеля:

$$K_{\text{КР}} = \frac{P_{\text{ЗК}}}{KB}, \quad (5)$$

де $K_{\text{КР}}$ – коефіцієнт захищеності від кредитного ризику;

$P_{ЗК}$ – величина сформованих резервів на покриття збитків за кредитними операціями;

KB – загальний обсяг кредитних вкладень банку.

Він характеризує рівень захищеності банку від кредитного ризику, даючи змогу оцінити ефективність кредитної політики з точки зору сформованих резервів, які можуть бути спрямовані на покриття можливих збитків за кредитними операціями банку, а відтак вказують на надійність його кредитного портфеля загалом. Також величина сформованих банком резервів може порівнюватися через систему коефіцієнтів із тими чи іншими групами проблемних кредитів, зокрема тих, що не приносять доходу, або прострочених чи сумнівних щодо погашення. Крім того, може бути розрахований коефіцієнт повноти формування резерву як відношення фактично створеного банком резерву на покриття збитків за кредитними операціями до розрахункової суми резерву, відповідно до величини кредитного ризику.

Для оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель комерційного банку, можуть, крім розглянутих вище, використовуватися й інші показники, які відображають спрямованість кредитної політики банківської установи. Серед них:

- обсяг і динаміка проблемних кредитів (прострочених і сумнівних щодо погашення);
- величина і структура позичок, за якими не сплачуються проценти;
- обсяг кредитних угод, укладених з інсайдерами;
- величина крупних кредитів (які перевищують 5% капіталу банку);
- темпи зростання кредитних вкладень загалом і за групами кредитів, класифікованими залежно від їхньої якості;
- частка недоотриманих процентів за наданими кредитами у загальному обсязі процентних доходів банку.

Загалом запропоновані вище показники мають бути порівняні з певними критеріальними значеннями, які можуть бути розроблені комерційним банком на основі статистичного ряду фактичних значень кожного коефіцієнта за минулі періоди. При цьому, оцінка якості кредитного портфеля банку може бути зроблена на підставі порівняння фактичного значення окремих показників із світовими стандартами або стандартами самого комерційного банку, визначеними ним у кредитній політиці, а також на підставі порівняння фактичних значень відповідних коефіцієнтів із їхнім значенням у інших аналогічних за розміром банках. На цій основі керівництвом банку приймаються рішення щодо зміни структури кредитного портфеля з метою підвищення дохідності вкладень та оптимізації ситуації з погашення позик.

Після оцінки якості кредитів, що утворюють кредитний портфель банку, наступним етапом є формування структури кредитного портфеля відповідно до розмірів груп класифікованих за ступенем якості кредитів. Цей аспект концепції формування кредитного портфеля банку передбачає, що управлінські рішення, які приймаються на основі системи показників якості кредитного портфеля, спрямовуються на зміну чи коригування кредитної політики у плані переорієнтації її пріоритетів між різними класифікаційними групами, за якими диверсифіковані кредитні вкладення, тобто стосуються кредитного портфеля банку загалом.

Наступним важливим елементом концепції формування кредитного портфеля банку є моніторинг кредитного ризику, формування резервів і коригування структури кредитного портфеля. Такий аспект роботи банківського менеджменту з управління кредитним портфелем передбачає контроль за дотриманням встановленої

структури кредитного портфеля і відповідності цієї структури завданням щодо зниження ризиків, забезпечення доходності та уникнення критичних для збереження ліквідності втрат. Мова йде про оцінку якості кредитного портфеля та коригування його структури відповідно до змін, що відбуваються на ринку та позначаються на можливостях клієнтів своєчасно розраховуватись за зобов'язаннями перед комерційним банком.

В основі цієї роботи лежить постійний аналіз стану кредитних відносин із кожним окремим позичальником, тобто процес кредитного моніторингу, що полягає в оцінці змін кредитоспроможності клієнта і визначенні необхідних до прийняття заходів у разі виникнення проблем. Водночас моніторинг кредитного ризику усього кредитного портфеля банку має передбачати застосування специфічних прийомів і методів мінімізації ступеня ризикованості позичкових операцій, до яких варто віднести диверсифікацію, встановлення внутрішньобанківських лімітів, а також формування резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями комерційних банків. І якщо формування резервів є обов'язковим засобом управління кредитним ризиком, регламентованим відповідними нормативними актами Національного банку України, то решта методів можуть розглядатися з точки зору їхнього використання чи невикористання відповідно до тих пріоритетів і цілей кредитної політики, котра розробляється вітчизняними банківськими установами. Таким чином, створення комерційними банками відповідних резервів на сьогодні у вітчизняній банківській практиці є фактично основним напрямом захисту від кредитного ризику, пов'язаного із неправильним управлінням кредитним портфелем. Відтак, потрібно розуміти, що використання можливостей щодо оптимі-

зації цього процесу треба розглядати як важливий елемент не лише поліпшення фінансового менеджменту у комерційних банках, а й удосконалення регулятивного впливу на їхню кредитну активність з боку Національного банку України.

У кінцевому підсумку результати оцінки й аналізу кредитного портфеля можуть дати банку підстави для перегляду кредитної політики і коригування структури кредитного портфеля. Йдеться, передусім, про розробку умов для надання нових позичок, встановлення обмежень на позички з урахуванням стану галузі, особливостей регіону і типу позичальника або певних обсягів кредиту одному позичальнику, збільшення резервів для покриття кредитних ризиків, розробку процедури списання непогашених кредитів, розробку технології погашення проблемних позичок, перегляд політики забезпечення повернення кредитів в частині використання застави, гарантії, поручительства, страхування, оптимізації порядку прийняття рішень про видачу кредитів та інші заходи.

Таким чином, використання цілісної концепції формування кредитного портфеля комерційного банку як основи управління його кредитною діяльністю треба вважати необхідною умовою реалізації стратегічних цілей кредитної політики комерційного банку як у плані задоволення ринкових потреб у різних видах кредитів і забезпечення відповідних конкурентних позицій банку, так і отримання прибутку та мінімізації ризиків за позичковими операціями.

Література

1. *Банківська енциклопедія / Під ред. проф. А. М. Мороза.* – К.: Ельтон, 1993. – 328 с.
2. *Банківські операції: Підруч. / За ред. В. І. Міщенко, Н. Г. Слав'янської.* – К.: Знання, 2006. – 727 с.

3. *Банковское дело и финансирование инвестиций: В 2 т. / Под ред. Н. Брука. – Вашингтон: Ин-т экон. развития Всемир. банка, 1995.*
4. *Банковское дело: управление и технологии / Под ред. проф. А. М. Тавасиева. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2001. – 863 с.*
5. *Банковское дело: Учебник / Под ред. Г. Н. Белоглазовой, Л. П. Кроливецкой. – М.: Финансы и статистика, 2005. – 592 с.*
6. *Васюренко О. В. Банківський менеджмент: посіб. – К.: Академія, 2001. – 320 с.*
7. *Жарковская Е. П. Банковское дело: Учебник. – М.: Омега-Л: Высш. шк., 2003. – 440 с.*
8. *Кредитний ризик комерційного банку: Навч. посіб. / За ред. В. В. Вітлінського. – К.: Знання, 2000. – 251 с.*
9. *Панова Г. С. Кредитная политика коммерческого банка: Монография. – М.: ДИЦ, 1997. – 464 с.*
10. *Синки Дж., мл. Управление финансами в коммерческом банке: Пер. с англ. Н. Адонина. – М.: Catallaxy, 1994. – 962 с.*